

OUDE KUNST.

De kunst, bij den oorlog op het nijpendst in gedrang, doet zich gelden op twee manieren. Wanneer kunstwerken zijn geschon- den, wordt dit zelfs door de schenders erkend als een oorlogsgeweld van erge beteekenis. Daar er nood te lenigen valt, gebruikt men nieuwe en zelfs oude kunst. In het patricische huis, waar tegenwoordig de kunsthandel Kleykamp is gevestigd, heeft men geld gewonnen voor noodlijdenden door oude kunst uit particulier bezit ten toon te stellen.

Jhr. Mr. Victor de Stuers stond daarvoor een groot deel van de schatten uit zijn verzameling af. Al de schilderijen waren uit zijn collectie. Met veel overleg was alles gerangschikt, zoodat de zalen met hun bruin tapijt en dof groen behang een fraaien en rustigen aanblik gaven.

In de vitrines stonden de kostbare voorwerpen: het Delftsche aardewerk, veel zilver -- en ook koper- en ijzersmeedwerk, ivoor- en houtsnijwerk, lederwerk, waaiers en miniaturen! Ook rariteiten, als oud noodgeld en een zoutvat, door Piet Hein met de Zilvervloot meegebracht. Daartussen stonden de oude meubels, waaronder vooral de Vlaamsche kastjes in het oog vielen, die met hun schuine openstaande deuren een buitengewoon aangename lijn in de kamers gaven en door hun rijke, kleurige beschildering in het diep-zwarte ebbenhout gevat, bijzonder decoratief bleken. Van een zeer intiem karakter zijn ze tevens.

Aan de wanden er boven hingen de oude schilderijen. Tot de belangrijkste behoort ongetwijfeld het hier gereproduceerde vrouwenportret van Bayken van Bracht, dat volgens Schmidt Degener, den directeur van het museum Boymans, een zeer karakteristiek staal van Govert Flinck's arbeid is. Het staat als van een onbekende in den catalogus genoteerd. Dof en ingeschoten is het doek, maar een gouden licht schijnt over gelaat, kraag en handen, en in den

donkeren achtergrond is een warm-transpa- rante, okerbruine toon. Bayken is afgebeeld in een breed, zwart kleed, met een fluweel- zwarte kap, wijd-uithangend over de witte muts en langs den witten plooiakraag. Als een Rembrandtieke verschijning doet zij aan, zoo breed van gebaar, zoo vol dramatische kracht. En de uitdrukking van het gezicht werkt hieraan mee. Er ligt een voornaam dedain in. Stuursch, stroef en onverschillig is dit gelaat en van mannelijke frischheid. Ook in de handen, die over elkaar gelegd zijn, met den zakdoek er tusschen, is het karakter van stoerheid. Zij zijn evenals de kop breed en grof geschilderd, zonder ver- verheffing, met weinig gedaan, malsch de volle vleeschvormen van den vingerrug gevend; warm-oud is nu de kleur.

De teekening is buitengewoon karakte- ristiek, met een zuiveren toets even aange- geven; alleen de licht- en schaduwplannen staan er in felle karakteristiek, alle details zijn weggelaten.

In de kleedij is eveneens de groote visie krachtig gehouden. De kraag, het bont, de kanten manchetten, de zakdoek, de uit- plooiende witte tulle van de muts, zijn alle bijzaak gelaten, onderdeelen van den totaal- indruk. De schoonheid van het licht, van het breede gebaar, de schoonheid van de kleur zijn hier hoofdzaak.

Een tweede krachtige karakterkop is het portret door Antonio Moro van een jeug- digen bloedverwant. Eveneens een sterk expressief gelaat. Maar terwijl bij het eerstgenoemde de schoonheid, de expressie, de visie hoofdzaak was, is in dit portret voornamelijk gestreefd, om het innerlijke wezen uit te beelden. Het intellect van den schilder heeft hier meer gewerkt dan de oogen. Dit schilderij is bijna geteekend. In den vleezigen kop, die plastisch is, als ware hij geboetseerd, is met een fijn penseel heel de karakteristieke uitdrukking geteekend. De waarneming is met een enkele streep opgezet en zooals ze opge- teekend werd, is het gebleven. Zelfs be-

speurt men hier en daar vaag deze geteekende lijnen in het modelé van het vleesch. En zoo verwonderlijk scherp werd er zoowel aan vorm als aan expressie uitdrukking in gegeven, dat deze kop, zonder een levendige gevoelige schildering, zonder een als levend geworden licht, toch een geweldigen indruk maakt.

Het portret van den vader van dezen jongen man, ook door Moro gedaan, is minder expressief van behandeling, minder scherp van teekening, de verf is hier meer doorheen gewerkt. De derde, eveneens in den catalogus aan Moro toegeschreven kop, draagt een geheel ander karakter. Hierin zijn niet in de eerste plaats de vorm, de bouw en het innerlijk vastgelegd, niet dit werd in den kop met het penseel geteekend, maar wel de contourlijn der groote donkere vlakken van de muts en van de schouders; ook het licht op de rossig krullende baardhaartjes. Maar neus, mond, oogen en wenkbrauwen zijn zonder eigenlijke teekening uitgebeeld. Ze zijn zeer gevoelig geschilderd.

De visie, de schoonheid, het uiterlijke, is hierin hoofdzaak. De schoone verhouding van licht tot donker, de schoonheid van de groote donkere vlakken, de schoonheid van de kleur.

Deze kop is dus gansch anders aangevoeld en deskundigen onderstellen dat niet A. Moro hem heeft geschilderd.

Van roerende schoonheid is het kleine schilderij van B. Fabritius, waarvan we hier een afbeelding geven. Het heeft een warm-bruin Rembrandtiek licht, met iets blauwigs er in en herinnert in kleur eenigszins aan Rembrandts „Man met den Helm” in het muzeum te Berlijn. Van kleur en

schildering is het roerend schoon, grootsch van een vout, van zuivere visie, doorploegd, doorgroefd en toch rag-fijn, als was de verf hier en daar er op geademd; de grijze baard vooral is prachtig geschilderd.

Het damesportret van Terborch zou men haast tegenstrijdig aan dezen Fabritius kunnen noemen. Terwijl het laatste als het ware gedroomd werd, is dit van een heldere klare nuchterheid. Het is van een on-

PORTRET VAN BAYKEN VAN BRACHT, GEHUWD MET PHILIP DE GRAAF,
TOEGESCHREVEN AAN GOVERT FLINCK.

geloofelijk fijne schilderstechniek, scherp en duidelijk. De kleur is koud maar helder. Het zwart is van een fijne kwaliteit.

Twee portretten van J. v. Ravesteyn troffen door een zeldzaam mooie stofuitdrukking (kant, gouden sieraden, warm zwart fluweel) en door hun mooie compositie, de goede lijnverhouding onderling, en in verband tot de omljsting. In het mansportret bewondert men den val van de kant en het

gouden licht tegen den donkeren fond. Het bleeke meisjes-portret van denzelfden schilder is in een symphonie van dof bronsachtig rood gehouden. Japon, bloemen, lint, armband en waaier, zelfs de lippen, gaan alle naar één zelfde rood toe.

Door het onderwerp, dat voor Jan Steen's schilderij is gekozen, wordt onze aandacht uit de weelde van het patriciërs-leven, plomp naar een andere wereld verplaatst. De

Werken van Barmhartigheid..... Met een snerpnden drang, welke gaat tot bespotting, is, over de ellende der nooddriftigen heen, hun bereidvaardigheid gezien tot elke zelfvernedering tegenover de rijken, die alles hebben en misschien een kleinigheid geven zullen. Dit is wel echt het realisme, zijn objectief-zien van alle menselijke zwakheid en kleinheid, en daarover heen, als een geesel,

vaart het besef van den kunstenaar, hoe vreeselijk een maatschappij is, waarin zulke verschillen bestaan. De kunstenaars als aanklagers: — zij waren in den tijd van Steen, zooals zij er waren in de middeleeuwen, zooals zij er altijd zijn geweest.

Buiten de stad, tegen de ruïne van een poort aan, kruipt de armoede om en ligt er neer. Grijsbekkend, de armen uitstreckende om een aalmoes, schooieren de rampzaligen en buigen voor den rijke. Op schamel stroo

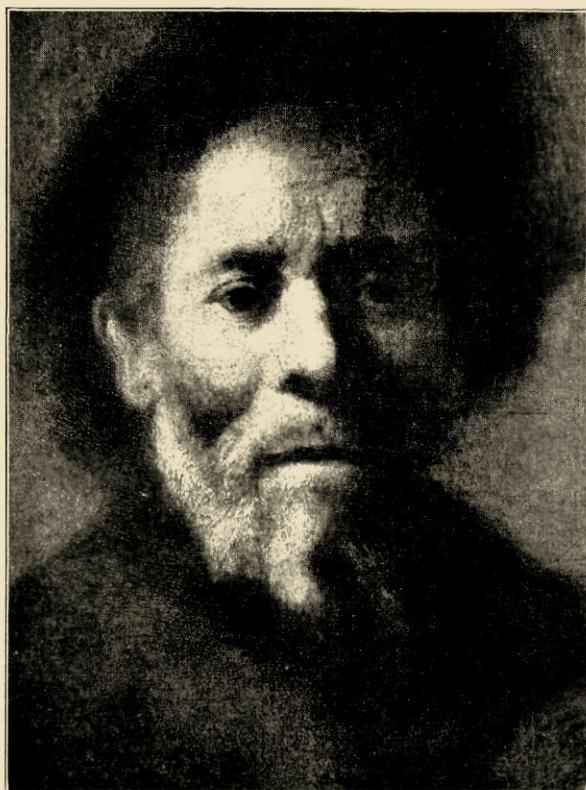
liggen de kranken, de naakten weenen. En te midden van deze groep teekende Jan Steen een vrouwtje met haar kinderen. Zot wijfje met haar knoedeltje haar, den grooten hoed en het kind op den rug. Welk prachtig brekje teekenwerk!

De ellende in het stuk van Jan Steen is niet meer dan een intermezzo van luguber in de maling genomen lijden tusschen de weelde der patriciërs-portretten en de drie

vreedzame landschappen, Jacob van Ruisdaal's bronzen gezicht op Haarlem, het heuvelige boschgrondje met koeien door J. Wijnants en A. van de Velde en het somber stuk duin met den teerblauwen horizon door J. van der Meer van Haarlem.

* * *

Van de zeer talrijke kunstvoorwerpen mag ik er natuurlijk slechts enkele noemen. Ook hiertoe had de

MANS-PORTRET DOOR J. FABRITIUS.

haar de Stuers het belangrijkste bijgedragen: kleine bijbels, die even zoovele reliquieën waren; zeldzame kistjes van prachtige proportie. Zooals het koperen hengsel zich verhoudt tot het slot en de kogelvormige pootjes; zooals de uitstekende rand van het gebogen deksel staat tot dien van den onderkant van het kistje; en zooals het diepe zwart-bruin van het leder uitkomt tegen het doffe oude goud! Hoe schoon is dit alles en waarlijk subliem!

WAAIER OP ZWANENLEDER, BESCHILDERD A LA GOUACHE LOUIS XVI.
VERZ. MEVR. DE DOUAIRIÈRE A. SNOUCK HURGRONJE, GEB. BOREEL.

Zoo waren er hier zoovele van die schijnbaar onbeduidende kleine dingen, welke groote schoonheid hebben. Uit de collectie van den heer J. A. Frederiks de gothische ijzeren sleutels, een klein geklopt zilveren plaatje, ijzeren plaketten, een blond miniatuurtje, een stukje rag-fijn gesneden hout met voorstellingen van Christus. Uit de verzameling van den heer A. O. van Kerkwijk een zilveren gedreven bruidsdoosje. En weer uit de collectie de Stuers een rood fluweelen bijouteriedoosje dat door den ouderdom van een betooverende kleur geworden is. Vlak hierbij stond een zeer klein ivoren beeldje uit de 16de eeuw, waarvan het lange gestyleerde haar, de mantel, de handjes, de apostelkop onder tegen de voeten aan, wonderfijn gesneden waren en warm-geel van kleur geworden. Ook twee beeldjes uit de 15de eeuw, het een met een statige zwenking in het lange lijfje, het gebogen kopje. Kleine dingen, die in hun eenvoud roerend schoon zijn.

Tusschen al dit oud verdopte, prijkten in

frissche kleuren, de oude beschilderde waaiers in velerlei soort. Uit de verzameling van Jhr. van Sypesteyn trof er een van oud Chineesch zilver-filigraan, met ultramarijnen cloisonné-bloempjes en slangengroene blaadjes. Uit de inzending van Baron de Smeth van Alphen viel een rijk beschilderde, met montuur van paarlemoer en goud Lodewijk XV in het oog, en een uit den zelfden tijd van Jhr. Mr. Schimmelpenninck.

De mooiste waaiers waren mogelijk wel die van de Douairière Snouck Hurgronje, van welke we een afbeelding geven. Zeer grooten indruk maakte de fijne, op zwanenleder met dekverf beschilderde uit den tijd van Lodewijk XVI. Hij is van een zeer sobere compositie, licht van kleur, tegen het donkere montuur van schildpad met goud bewerkt. De tweede is weelderig, bijna modern van kleur, op ivoor beschilderd Vernis Martin uit de XVIII eeuw. Zeer eigenaardig is hier de combinatie van de Watteau-achtige kostuums in de paneelen, met de Japansche motieven op het handvat.